

L'esmorzar

(ALDC, II, 377. L'esmorzar)

L'«àpat del matí» durant els segles XIII-XIV es deia *dinar* (i *disnar* < llat. DISJEJUNARE, pròpiament 'treure el dejuni', com *desdejunar* 110) (veg. ara el préstec cast. *desayuno* 108, 115, 157, 189, 190), que també significava 'àpat del migdia'; per a desfer la polisèmia, s'introduí *berena* (i l'infinitiu substantivat *berenar*), del llat. MERENDA, amb dissimilació de nasals, que designava l'àpat de la tarda i s'estengué al del matí pel seu caràcter lleuger, valor doble que encara es manté en mall. i men.; el pas de *dinar* 'desdejuni' a 'àpat del migdia' es va fer a través del significat de 'esmorzar de mig matí' (el que els pagesos n'han dit *fer deu-hores*, i en cat. ant. *dinar major*). A partir del s. XIV es troba *almorzar*, especialment a València, procedent del cast., amb les var. *almorçar*, *almordar* 138, 139 (deverbals *almorç* 125, 130, *almuerço*, 94, del cast.); *armorçar*, *-zar*, per assimilació a la ròtica (deverbal *asmoço* 190, per dissimilació de ròtiques); *aumorzar* 128, per vocalització de la *l* velar; *morzar* 83, per afèresi vocàlica; des del s. XVI

apareix al Principat la var. *ezmorzar*, per canvi de prefix (veg. COLÓN, 1976, pàg. 183-184). Respecte al seu origen s'ha proposat el llat. vg. *ADMORDIARE (der. del llat. cl. ADMORDERE) 'mossegar lleugerament, començar a menjar, fer un bocí', del que podrien ser postverbals els castellanitzants *amuerdo* 187 i *amuerço* 186; però, atès que aquell ètim hauria donat en cat. **amorjar* i que la seva data d'aparició és tardana, cal pensar en un manlleu al cast. (o a l'arag.), que es documenta des de 1140; notem la var. rib. (*en*)*termorçar* 87 (ja documentada el 1288), d'un hipotètic *INTERMODIARE que es podria referir a l'àpat intermedi entre 'àpat lleuger del matí' i 'àpat del migdia', és a dir, el que se'n deia *fer deu-hores* en el món rural. L'alg. *colació* 85 (pron. *curasió*) és interferència de l'it. *colazione*.

Els mots normatius són *esmorzar* (des del *DG₁*, 1932) i *berenar* (des del *DIEC₁*, 1995).

